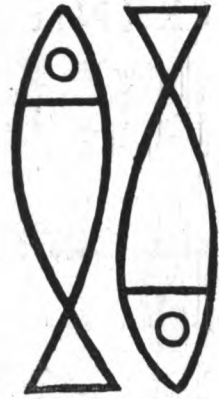

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

De Hel

(1)

Verouderd spraakgebruik

Een letterzetter had vroeger de hel onder handbereik. De hel was voor hem het vakje van de letterkast waarin de afgesloten of gebroken letters werden geborgen. Misschien ontsnapte hieruit vorige week het zetduiveltje, dat bij het artikel over Ps. 53 twee storende fouten veroorzaakte. I.p.v. „dwazen” kwam er te staan „adviezen” (kol. 2, regel 7, 8) en „net zo alledaags” werd „niet zo alledaags” (kol. 2, regel 6 van onder).

De associatie hel en duivel is overigens wat al te vanzelfsprekend. Het woord hel is afgeleid van „helen” (in het latijn celo) en wij willen niet ver-helen, **verbergen**, dat dit ons aan de heler en de steler doet denken. Zonder op dit stamien voort te borduren, wandelen wij een kloosterbibliotheek binnen om daar in de hel te belanden: de kast waar de verboden boeken **verborgen** werden gehouden.

„Loop naar de hel en ga eten halen”, kon je de scheepsjongen van Bontekoe bevelen. Dan wist hij direct waar hij wezen moest: in een donkere ruimte voor in het schip onder het volkslogies, waar de mondvoorraad bewaard werd. Zo goed als de molenaarsknecht de weg naar de hel wist te vinden: de onderste molenzolder, zeer laag en donker; terwijl de kleermaker de overschietende lapen in de hel gooide: de donkere ruimte onder de kleermakerstafel.

Oorspronkelijke betekenis

De woordenboeken kunnen ons dus alvast wat opheldering geven. Ze vertellen ons, dat we moeten denken aan het oud-saksische en oud-moorse „hel”, het oud-hoogduitse „hella” en het gotische „halia”, én tenslotte dat het woord is afgeleid van „helen”: verbergen.

Het spraakgebruik verraadt, dat men dacht aan een donkere, diepe ruimte. Zodoende verbaast het ons niet dat het woord hel de aanduiding was voor „de onderwereld”, eigenlijk de plaats waar de doden begraven zijn (verborgen).

Ook de grote Van Dale noemt als eerste betekenis: de onderwereld, het doden- of schimmenrijk. Waarna als tweede betekenis wordt opgegeven: „in het bijzonder, naar de christelijke opvatting, de in het volksgeloof als onderaards gedachte verblijfplaats der verdoemden, vooral als plaats der verschrikking, waar de zondaar voor zijn boosheid wordt gestraft, het tegenovergestelde van hemel”.

De laatste betekenis is bij ons nog gangbaar, de eerste is in het vergeetboek en de eventuele samenhang tussen beide is zoek geraakt. Zodoende kijken we wat vreemd tegen Ps. 16 : 10 aan, waar de Staten-vertalers ons als Davids troost laten weten: Gij (God) zult mijn ziel niet in de hel verlaten... Uit de berijming van den Heer Johannes Eusebius Voet vernemen we trouwens hetzelfde.

En ook wanneer de apostolische geloofsbelijdenis spreekt van Christus' nederdaling ter helle, is daar in eerster instantie mee bedoeld: het dodenrijk, het graf.

In de bijbel wordt dit woord vaak afgewisseld met kuil, put, groeve. In feite staat er dus twee keer hetzelfde: ... begraven, nedergedaald ter helle. Om aan deze herhaling te ontkomen, hebben de opstellers van de Heidelbergse Catechismus naar de tweede betekenis van het woord gegrepen. Zij het dat het woord „nedergedaald” daardoor nu verwaarloosd moest worden.

De onder-wereld

Een paar punten zijn inmiddels wel duidelijk. In het oude taalgebruik denkt men bij „hel” aan een donkere, diepe plaats, waar je iets kunt verbergen of opbergen. Daaronder valt ook de plaats waar de doden begraven zijn.

Wat dat laatste betreft: in ons huidig taalgebruik heeft het woord hel het veld moeten ruimen voor dodenrijk of onderwereld.

Die onder-wereld, bekend uit de voorstellingen van veel volken, laat nog iets van de oude gedachtengang zien. Men moet zich maar ergens beneden de aarde denken, beneden het platte vlak waarop de levenden wonen. In zoverre contrasteert de hel met de hemel, die men ergens boven de aarde zoekt (Job 11 : 8; Ps. 139 : 8). Men daalt er dan ook in neer (Ez. 31 : 17; 32 : 27 e.a.), soms zelfs levend zoals Korach, Dathan en Abiram (Num. 16 : 30, 33), het ergste dat men zijn vijanden kan toewensen (Ps. 55 : 16). In streken waar aardbevingen voorkomen een angstwekkende mogelijkheid en werkelijkheid.

Wie voor God wil vluchten zou daar desnoods zijn toevlucht zoeken (Ps. 139 : 8; Am. 9 : 2), tevergeefs overigens. Want voor God blijft geen poort gesloten.

Jezus zelf spreekt in navolging van Jes. 38 : 10 over de poorten der hel (Mt. 16 : 18), en daarbij sluit aan zijn latere woord tot Johannes, dat Hem de sleutels der hel en des doods gegeven zijn (Op. 1 : 18). Maar buiten God (en Christus) is er niemand die een mens uit de macht der hel kan verlossen (vgl. Hos. 13 : 14a).

Dat het in die onder-wereld levendig kan toegaan, blijkt uit het spotlied van Jes. 14. Daar wordt de nederdaling ter helle van de „zonnekoning” Nebukadnezar in uiterst realistische termen beschreven. Heel de onderwereld komt op de been om hem met striemende, honende woorden te ontvangen.

Een al even realistisch detail (Jes. 14 : 11b) laat zien dat men tegelijkertijd denkt aan

Nebukadnezars begrafenis en de daarop volgende ontbinding. Vandaar dat het woord hel nog al eens samengaat met kuil, de onderste kuil, put of groeve (Jes. 14 : 15 bijv.). Groeve, graf, kuil en hel liggen a.h.w. op één lijn, in één vlak (vgl. Ez. 32 : 33).

Verschrikkelijke ziekten roepen het beeld van dood en hel reeds op (Hos. 13 : 14b), nadat ze door God zijn opgeroepen zoals bij Hizkia (Jes. 38 : 1, 10). Dan hebben banden des doods de mens omvangen en grijpen angsten der hel hem aan (Ps. 116 : 3). Een duidelijke illustratie van Paulus' woord, dat de laatste vijand de dood is.

Iemand die doodziek is, zit dan ook „in de put” (Ps. 30 : 2-4; zie „Opbouw” van 5 febr. 1971). Hetzelfde beeld vinden we in Ps. 40 : Hij trok mij op uit de kuil van het verderf, uit het slijk van de modderpoel (vs 3). Het slijk belemmert elke beweging. Je bent uitgeschakeld, je kunt aan de activiteiten van het dagelijks leven niet meer deelnemen. Je staat er buiten en bent levend dood.

Er buiten staan

Typerend voor de hel is: er buiten staan, uitgeschakeld zijn, niet meer mee kunnen spelen. Daarover spreekt de bijbel duidelijke taal. Alleen zijn wij niet meer gewend het een met het ander in verband te brengen. Het woord „hel” in zijn tweede betekenis roept hij ons visioenen op als in de hel van Dante geschilderd. De middel-eeuwse voorstelling van een enorme vurige oven, waar de rakkers van de duivel de verdoemden tot in alle eeuwigheid met sadistisch plezier pijnigen, zit ons nog diep in het bloed, getuige de uitdrukking: je zult branden in de hel. Het merkwaardige is, dat een dergelijke voorstelling, voorzover wij weten, al aangetroffen wordt bij de chinezen, nog vóór het begin van onze christelijke jaartelling.

Wie tegenwerpt dat ook de bijbel zelf spreekt over het helse vuur, heeft in zekere zin gelijk. De vraag wat daarmee bedoeld wordt, willen wij dan ook beslist niet ontlopen. Juist om op dit punt aan te landen, vragen wij de aandacht voor dat andere begrip: er buiten staan. Het zal duidelijk zijn, dat we daarmee zinspelen op de excommunicatie: het buiten de gemeenschap gesloten zijn. Dat kan van blijvende of van tijdelijke aard zijn; en van excommunicatie is sprake zowel „hier en nu” als in „het hiernamaals”.

Als sprekend voorbeeld van tijdelijke excommunicatie in dit leven noemen we Mirjam. Om haar rebellie tegen Gods vrijmachtige verkiezing, straft God haar met melaatsheid. Aäron typeert haar situatie kernachtig: zij is als een doodgeborene. Daarom is voor haar geen plaats binnen de legerplaats. Op Gods bevel moet zij zeven dagen (tijdelijk!) buiten de legerplaats gesloten worden (Num. 12 : 2, 10-16). Je kunt ook zeggen: zij is voor zeven dagen dood-verklaard, levend dood. Voor haar is geen plaats in de nabijheid van de tabernakel, van Gods woning en Gods volk. En dat is een typerend element voor de hel.

E. R. Postma - Breukelen

KERKELIJK *Leven*

Over de eenheid der kerk

(2)

„particuliere kerk”

In ons vorige artikel hebben we er op gewezen dat het allesbeheersende uitgangspunt bij het ernst maken met, het beleven van de eenheid der kerk gelegen is in de schriftuurlijke, reformatorische waarheid dat de kerk van onze Heer Jezus Christus naar haar eigenlijke wezen de gemeenschap is van alle gelovigen van alle tijden, onder alle volken, uit alle landen in alle kerken.

We willen nu de aandacht vragen voor een tweede werkelijkheid ten aanzien van de kerk die bij het daadwerkelijk geloven aan de eenheid der kerk steeds voor ogen moet worden gehouden.

Het is deze, dat ook de plaatselijke, of, beter gezegd, de particuliere kerk in eerster instantie de totaliteit van alle gelovigen op een bepaalde plaats is.

Ik zei zo juist dat het beter is te spreken van een „particuliere” dan van een „plaatselijke” kerk.

Als men namelijk dat woord plaatselijke kerk in de strikte zin van het woord opvat wordt daarmee aangeduid de totaliteit van alle gelovigen in één stad, één dorp, één gehucht. Dan is b.v. de plaatselijke kerk van Amsterdam de gemeenschap van alle ware gelovigen in Amsterdam. Zoals de plaatselijke kerk van, zeg maar, Zalk de totaliteit van alle gelovigen in Zalk is.

Waarop we evenwel bij het spreken over een „plaatselijke kerk” het oog hebben is de gemeenschap van gelovigen, die, als ze geïnstitueerd wordt, bestuurd wordt door één kerkeraad en die ook in één vergadering samenkomt om het Evangelie te horen, het sacrament te ontvangen en de gebeden te doen.

Anders gezegd: het is die gemeenschap van gelovigen die in één vergadering samenkomt om de eredienst te houden.

Als we de zgn. „plaatselijke kerk” zo zien zouden er in Amsterdam en andere grote steden heel veel van zulke kerken moeten zijn. Terwijl het anderszinds gewenst of misschien zelfs wel noodzakelijk zou zijn dat de gelovigen van twee of meer kleine, dicht bij elkaar liggende, dorpjes of gehuchten één zo'n kerk vormen.

Om nu deze stand van zaken zo zuiver mogelijk tot uitdrukking te brengen spreken we liever van **particuliere** dan van plaatselijke kerk.

wat is „de” kerk?

Als men nu over zo'n particuliere kerk nadenkt komt als vanzelf de vraag op hoe de verhouding is tussen de algemene, universele kerk die alle gelovigen omvat en de zojuist genoemde particuliere.

Deze vraag is in meer dan één opzicht van groot belang.

Bij de bezinning over deze vraag komt men als vanzelf tot de gedachte dat men zich de verhouding tussen deze twee kerken op tweeërlei manier kan voorstellen.

De eerste is deze: De universele, over de gehele wereld verspreide kerk, die de vergadering is van alle gelovigen, is de eigenlijke, de volledige, alle wezenlijke eigenschappen van de kerk bezittende kerk. Zij is de éne en ondeelbare kerk. En de particuliere kerken zijn niet anders, niet meer dan delen, afdelingen daarvan. Die particuliere kerken zijn daarentegen slechts in zoverre kerk als ze deel hebben aan die algemene kerk. Op zichzelf beschouwd zijn die particuliere kerken eigenlijk geen kerk. Evenmin als een deel van een huis een huis of een deel van een lichaam een lichaam is.

Wanneer men zich de verhouding tussen de universele en de particuliere kerk zó con-

strueert is de particuliere kerk geen kerk in de volle eigenlijke zin van het woord.

Maar men kan de stand van zaken ten aanzien van de verhouding tussen de universele en de particuliere kerken ook precies omgekeerd construeren.

Zo namelijk: Een particuliere kerk is de eigenlijke, de volledige, kerk. Zij heeft alles wat een kerk tot kerk maakt. Zij is een kerk in de volle zin van het woord. Niets wat tot het wezen van de kerk van Christus hoort is haar vreemd. En wat men de algemene of universele kerk noemt is niets anders, niet meer dan het totale aantal van die particuliere kerken.

Uitgaande van deze visie kan en mag men eigenlijk niet van universele kerk spreken! Want er bestaan als het om de kerk gaat alléén maar particuliere kerken. Wat men universele, algemene kerk, of ook wel wereldkerk, noemt kan op zijn hoogst een federatie, een verbond van kerken zijn. De kerk is niets anders, niets meer en niets minder dan een particuliere kerk. Dat wil zeggen: de gemeenschap van die gelovigen die, als ze zich georganiseerd heeft, onder één kerkeraad staat en 's zondags op één plaats samenkomt voor de eredienst.

Inderdaad, als we nadenken over de overeenkomst en het verschil tussen de universele en de particuliere kerk, en over de verhouding tussen die beide, gaan onze gedachten als vanzelf één van de beide zo juist aangeduide richtingen uit.

Met andere woorden: we poneren dan of dat de eigenlijke, volledige kerk de **wereldkerk** is en alle „plaatselijke” kerken slechts afdelingen daarvan zijn. Feitelijk is dan de naam plaatselijke of particuliere „kerk” niet juist omdat wat dan met die term aangeduid wordt niet meer is dan een deel van de eigenlijke, de wezenlijke kerk.

Of we gaan er van uit dat de eigenlijke, volledige kerk de „**plaatselijke**”, de „**particuliere**” kerk is en de universele „kerk” niets anders is dan de optelsom van die eigenlijke, volledige kerken. Feitelijk is dan de naam universele „kerk” of wereldkerk onjuist, omdat wat die aanduidt in feite niet anders is dan de benaming van de totaalsom van alle zelfstandige, particuliere kerken die elk voor zich alleen in de strikte zin van het woord kerk zijn.

kerk is „particuliere kerk”

We willen nu nagaan wat ons de bijbel in dit opzicht leert.

Kiest die voor de éérste van de twee genoemde mogelijkheden?

Of voor de tweede?

Of gaat die misschien nog weer een geheel andere kant uit met wat hij zegt over de kerk?

In verband met deze vragen willen we nu naar de Schrift luisteren.

En wel door na te gaan waarop deze het oog heeft als zij van een ekklesia spreekt.

Zoals ieder weet wordt dat griekse woord ekklesia in onze taal gewoonlijk weergegeven door „kerk” of „gemeente”.

Men houde evenwel voor ogen dat de meest zuivere weergave van dat ekklesia ons woord **vergadering** is.

Gaan we nu op het genoemde punt de Schrift na dan vinden we allereerst dat ekklesia de aanduiding is van een plaatselijke, een particuliere kerk.

We lezen b.v. in Hand. 5:11 dat er grote vrees kwam over de gehele ekklesia en over allen die van de plotselinge dood van Annias en Sapphira hoorden. Hier ziet ekklesia zonder enige twijfel op de plaatselijke kerk van Jeruzalem.

Nu kan men evenwel opmerken — en dat geschiedt dan terecht — dat de kerk van Jeruzalem in die dagen tegelijk ook de universele kerk was!

De gemeente van Jeruzalem was destijds immers de enige en dus ook de gehele kerk op de wereld. Zij was dus zowel particuliere als universele kerk.

Maar als er dan verder in het Nieuwe Testament gesproken wordt van de ekklesia, de

gemeente van Kenchrea¹⁾, Korinthe²⁾, Thessalonika³⁾, Epheze⁴⁾, Smyrna⁵⁾, Pergamum⁶⁾, Thyatyre⁷⁾, Sardes⁸⁾, Philadelphia⁹⁾, Laodicea¹⁰⁾ dan wordt met het woord ekklesia zonder enige twijfel uitsluitend een plaatselijke, een particuliere kerk bedoeld.

Dat ekklesia de aanduiding is van een particuliere gemeente wordt vooral ook daardoor duidelijk dat in het Nieuwe Testament meermalen het meervoud van dat woord voorkomt.

We horen daarin namelijk spreken over het versterken van de ekklesiai, van de gemeenten¹¹⁾, en over het bevestigd worden van die gemeenten in het geloof¹²⁾. Paulus schrijft aan de broeders in Rome dat al de gemeenten hen groeten¹³⁾ en in de brief aan de Korinthiërs heeft hij het over een bepaald gedragspatroon dat hij aan alle gemeenten voorschrijft¹⁴⁾. We horen voorts van de gemeenten van Judea¹⁵⁾, van Galatië¹⁶⁾ en van Macedonië¹⁷⁾. Het is zonder meer duidelijk, dat het in al deze uitdrukkingen gaat over particuliere kerken.

Dat in het Nieuwe Testament ekklesia zeer nadrukkelijk in de zin van particuliere kerk of gemeente wordt gehanteerd treedt op bijzonder duidelijke wijze daarin aan het licht dat het ook dient ter aanduiding van een zgn. „huisgemeente”. Dat wil zeggen: van een groep, waarschijnlijk dicht bij elkaar wonende, gelovigen die regelmatig, op „de dag des Heren”, in het huis van één van de leden daarvan samenkwam.

Paulus vraagt in zijn brief aan de Romeinen zijn groeten over te brengen aan de gemeente die bij Prisca en Aquila aan huis is¹⁸⁾. In Kolosse is er een ekklesia die bij Nympha aan huis is¹⁹⁾. En ook in de brief aan Philemon is van zo'n „huisgemeente” sprake²⁰⁾.

Op grond van wat we hier citeerden staat het dus onwrikbaar vast dat in het Nieuwe Testament het woord ekklesia aanduidt een in een bepaalde stad of plaats zich bevindende, vermoedelijk zelfs overzichtelijke gemeente of kerk.

Het is, kort gezegd, de naam voor een **particuliere gemeente of kerk**.

kerk is „universele” kerk

Maar met wat we tot dusver uit het Nieuwe Testament citeerden is nog niet alles gezegd van wat daarin met het woord ekklesia wordt aangeduid.

Het is namelijk zo dat deze term ook de naam is van de totaliteit, de gemeenschap, de vergadering van alle gelovigen die over de gehele wereld verspreid zijn en samen het éne lichaam van Christus, de éne kudde van de éne goede Herder, het éne huisgezin van God vormen. Anders gezegd: ekklesia is in de Nieuwtestamentische openbaring ook de universele kerk, de wereldkerk.

In die zin gebruikt — om daarmee te beginnen — onze Heiland zelf dit woord, als hij verklaart dat hij op Petrus als op een petra zijn ekklesia zal bouwen. En in precies dezelfde betekenis hanteert Paulus het ook. Speciaal in zijn brieven aan de Efeziërs en de Colossenzen.

In de eerstgenoemde brief betuigt Paulus dat God alles onder de voeten van Christus heeft gesteld en dat Hij hem als een hoofd over alles gegeven heeft aan de ekklesia, die het lichaam van Christus is²¹⁾. Paulus houdt daarin voorts de gelovigen voor dat door middel van de ekklesia aan de overheden en machten in de hemelse gewesten de veelkleurige wijsheid van God moet worden bekend gemaakt²²⁾. In deze zelfde brief horen we dat zoals de man het hoofd is van de vrouw Christus het hoofd is van de ekklesia en dat zoals Christus zijn ekklesia liefheeft de man zijn vrouw moet liefhebben²³⁾. In zijn brief aan de Colossenzen predikt Paulus dat Christus het beeld is van de onzichtbare God; dat alle dingen door Hem en tot Hem geschapen zijn; dat Hij vóór alles is en alle dingen in Hem hun bestaan hebben en dat Hij is het hoofd van het lichaam, zijn ekklesia²⁴⁾.

Het is uit deze Schriftplaatsen en nog veel andere onbetwistbaar duidelijk dat in het Nieuwe Testament met het woord ekklesia inderdaad ook wordt aangeduid de totaliteit, de gemeenschap, de vergadering van alle gelovigen die op de aarde zijn. Of, om het met de woorden van de Ned. Geloofsbelijdenis te zeggen: de heilige Kerk die niet gelegen, gebonden of bepaald wordt in een zekere plaats of aan zekere personen, maar

verspreid en verstrooid is door de gehele wereld, maar nochtans te zamen gevoegd en verenigd is met hart en wil in één zelfde Geest door de kracht des geloofs.

kerk is en particulier en universeel

Zo worden we dus geconfronteerd met het uiterst merkwaardige feit dat in het Woord Gods de ekklesia, zowel de particuliere als de universele kerk heet en dat ook is²⁴⁾.

De stand van zaken ten opzichte van de kerk is dus niet zo dat de (universele) kerk uiteenvalt in (particuliere) kerken. Maar het is ook niet zo dat pas uit de samenvoeging van (particuliere) kerken de (universele) kerk ontstaat en opgebouwd is. Het is veeleer zo dat op de talloze plaatsen waar een kerk is DE kerk aanwezig is. Iedere (particuliere) kerk representeert daar waar zij is de (universele) kerk. Zij doet dat uiteraard niet kwantitatief. Zij omvat nooit alle gelovigen. Maar zij doet dat wel en ten volle kwalitatief. Indien er op de wereld aan kerk niet

anders was dan een aantal los van elkaar staande particuliere kerken deed dat aan het feit dat die kerken echt en ten volle kerk zijn niets af.

Iedere particuliere kerk bezit namelijk alles wat de kerk tot kerk maakt: de volle Christus, de volheid van de Geest, het volle woord, het volle sacrament, het volle heil, en in dat alles de volle gemeenschap met God. Zij heeft een rechtstreekse band met Christus. En in haar prediking, lofzegging, gebed, in haar geloof, hoop en liefde is elke particuliere kerk de weerschijn van de grote schare die eenmaal zal staan voor de troon van God.

eenheid der kerk en particuliere kerk

Deze particuliere kerk is nu de totaliteit, de gemeenschap, de vergadering van alle gelovigen in één bepaalde plaats: in een gehucht, een dorp, een stad, een stadsdeel. Een gemeenschap van al die gelovigen, die, als ze naar de ordening Gods wordt geïnstitueerd, onder de leiding staat van één kerkeraad en

bijeenkomt in één samenkomst voor het horen naar het Woord, het ontvangen van het sacrament, het opzenden van de gebeden en de lofzegging van God. Kortom: voor de door de Here geschonken en gevraagde eredienst.

Met het oog op deze stand van zaken ten opzichte van de kerk is het daarom bij het ernst maken met de eenheid der kerk in de eerste plaats nodig zijn uitgangspunt te zoeken in de particuliere, de plaatselijke kerk.

KAMPEN - C. VEENHOF

1: 1; 2 Thess. 1: 1. ⁴⁾ Openb. 2: 1. ⁵⁾ Openb. 2: 8. ⁶⁾ Rom. 16: 1. ⁷⁾ 1 Kor. 1: 2; 2 Kor. 1: 1. ⁸⁾ 1 Thess. 1: 1. ⁹⁾ Openb. 2: 12. ¹⁰⁾ Openb. 2: 18. ¹¹⁾ Openb. 3: 1. ¹²⁾ Openb. 3: 7. ¹³⁾ Openb. 3: 14. ¹⁴⁾ Hand. 15: 41. ¹⁵⁾ Hand. 16: 5. ¹⁶⁾ Rom. 16: 16. ¹⁷⁾ 1 Kor. 7: 17. ¹⁸⁾ Gal. 1: 22; 1 Thess. 2: 14. ¹⁹⁾ Gal. 1: 2; 1 Kor. 16: 1. ²⁰⁾ 2 Kor. 8: 1. ²¹⁾ Rom. 16: 5; 1 Kor. 16: 19. ²²⁾ Kol. 4: 15. ²³⁾ Phil. 2: 21. ²⁴⁾ Ef. 1: 22. ²⁵⁾ Ef. 3: 10. ²⁶⁾ Ef. 5: 24, 29. ²⁷⁾ Kol. 1: 18. ²⁸⁾ Deze stand van zaken ten aanzien van de kerk is volstrekt uniek. Bij geen enkele samenlevingsvorm vindt men een equivalent of analogie daarvan.

TAALKUNDE EN ZENDING ¹⁾

Uitgangspunt van de Christelijke zending is het woord van Jezus in Mattheüs 28: 19: „Gaaf dan henen, maakt al de volken tot mijn discipelen en doopt hen in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest”.

Bij het uitvoeren van die opdracht vormden de taalbarrières natuurlijk één van de grootste problemen. Daardoor werden direct bestudering van vreemde talen en Bijbelvertaling zeer belangrijk. Het Oude Testament werd al zeer spoedig in het koinè-Grieks (het Grieks van de Hellenistische wereld) vertaald: de zogenaamde Septuagint. Daarnaast werd de hele Bijbel in het Latijn vertaald door Hieronymus: de Vulgata, de Bijbel voor het „vulgus”, het gewone volk.

Maar, al vóór de Middeleeuwen, werd de Bijbel ook in een aantal andere, minder bekende talen vertaald, met name het Armeens, Ethiopisch, Aramees, Koptisch, Egyptisch, Gotisch en Oud-Kerk-Slavisch.

Het Gotisch werd gesproken in een groot gebied weerszijden van de Donau. De Goten hebben als bisschop Wilfala (311-382) gehad. Deze vertaalde voor hen de hele Bijbel, behalve — zo is het verhaal — het boek der Kronieken, teneinde de Goten niet nog krijgslustiger te maken. Ons is voornamelijk het Nieuwe Testament overgeleverd. Het beroemdste handschrift is de Codex Argenteus, een handschrift met gouden en zilveren letters, dat in Uppsala (Zweden) bewaard wordt. Deze Gotische Bijbelvertaling is voor de historisch taalkundigen de belangrijkste bron van kennis voor de beginperiode van het Germaans. Nog steeds wordt het Gotisch aan de Nederlandse universiteiten gedoceerd.

De vertaling in het Oud-Kerk-Slavisch werd gemaakt door twee broers uit Thessalonika, Cyrillus en Methodius, die als zendeling

naar de Balkan waren getrokken. Evenals Wulfilas ontwierpen zij een eigen alfabet.

Al deze Bijbelvertalingen zijn van groot belang voor de kennis van de historische wortels van de talen. Deze vertalingen zijn namelijk vaak de eerste schriftelijke overlevering van een bepaalde taal.

Taaltheoretisch was er in die periode voor de Middeleeuwen nog weinig inzicht. Men veronderstelde, dat alle talen ontstaan waren uit het Hebreeuws, de taal, die ook Adam gesproken zou hebben (de zgn. „lingua Adamica”).

Ook in de Middeleeuwen werden fragmenten van de Bijbel vertaald, met name in het Oud-Engels, Frankisch, Oud-Saksisch enz. Daarnaast hebben we uit die tijd gezangen, evangeliënharmonieën, doopformules, begrafeniserituelen etc. in de volkstalen: opnieuw een belangrijke bron voor de historische taalkunde. Interessant is verder uit deze tijd, dat paus Clemens V in 1311 aandrang op de stichting van leerstoelen voor het Hebreeuws, Chaldees en Aramees, zodat de studenten succesvol zouden kunnen debatteren met Joden en Mohammedanen.

In de 16e eeuw (de tijd van Renaissance, Humanisme en Reformatie) zien we een sterke opleving van de taalwetenschap, de filologie en de Bijbelvertaling. Enerzijds leerde men door de ontdekking van de Nieuwe Wereld vele nieuwe talen kennen, anderzijds verbrak de Reformatie de hegemonie van het Latijn in de kerk. Luther schonk West-Europa in 1534 de eerste complete Bijbelvertaling in een moderne Westeuropese taal: een mijlpaal in de geschiedenis van de Bijbelvertaling. In Nederland kregen we in 1523 de Liesveld-Bijbel (eerst alleen maar de vier evangeliën, later uitgebreid); verder een vertaling van Luthers verta-

ling en de Deux Aes-Bijbel. De belangrijkste is echter de Statenvertaling van 1637.²⁾

In de Nieuwe Wereld waren vooral de R.K. missionarissen, met name de Franciscanen, Dominicanen en Jezuiten actief op het gebied van de taalstudie. Van de 16e tot de 18e eeuw verschenen van hun hand 672 publikaties op dit gebied. De eerste prestatie van Protestantse zijde in Amerika was de vertaling van het Nieuwe Testament in de taal van de Massachusetts-Indianen (1661).

In de 19e eeuw wordt opnieuw een groot aantal talen bestudeerd, waaronder het Chinees, de Indische talen en de Afrikaanse. We zien in de 19e eeuw, hoe dan pas de taalkunde op eigen benen gaat staan. Tot dan toe was ze alleen maar terwille van de zending beoefend, nu wordt ze onafhankelijk en levert van haar kant bijdragen aan de zending, vooral in de 20e eeuw.

De 20e-eeuwse structurele taalkunde heeft zeer veel bijgedragen tot het werk van de Christelijke zending. Doordat de theoretische inzichten aanzienlijk verbeterden, kon men betere vertalingen maken. Met begreep bijvoorbeeld, dat er verschil bestaat in de wijze, waarop de verschillende talen gebruik maken van de klankverschillen. Klankverschillen, die in de éne taal geen betekenisonderscheidende functie hebben, hebben dat in een andere taal wel. Daarom heeft men voor de taalbeschrijving niet genoeg aan het Latijnse alfabet, dat voor de Westeuropese talen wordt gebruikt.

Grote invloed op de missionarissen had de London School of Oriental and African Studies. Dit instituut heeft velen getraind in de verschillende Oosterse en Afrikaanse talen. De studie van de talen van het Midden-Oosten

werd sterk gestimuleerd door archeologische vondsten, speciaal de El Amarna-brieven (1891) en de Dode Zee-rollen (1947).

Belangrijke taalinstututen voor de zending zijn op het ogenblik The American Bible Society en vooral The Summer Institute of Linguistics (opgericht 1935) onder leiding van de bekende taalkundigen K. L. Pika en E. A. Nida. Dit Summer Institute verzorgt trainingsprogramma's voor zendingelingen en missionarissen in Australië, Engeland, Duitsland en op de campussen van drie Amerikaanse universiteiten. Aan de ene kant is men op dit instituut zeer praktisch ingesteld: het gaat er om, „how to reduce language to writing”, hoe taal te reduceren tot een geschreven tekst. Aan de andere kant hebben deze taalkundigen, met name Pika, grote bijdragen geleverd aan de theoretische taalkunde. Zo zag Pika in, dat het taalgedrag van de mens niet los staat van zijn algemeen culturele gedrag. Kennis van culturele achtergronden is zeer belangrijk, omdat de inhoud van woorden door die achtergronden wordt bepaald. Kennis van die achtergronden is derhalve ook zeer belangrijk om de boodschap van het Evangelie in een andere taal en een andere cultuur dan de Europese over te brengen. Over deze problemen schreef Pika het bekende boek: „Language in relation to a unified theory of human behaviour” (taal in relatie tot een algemene theorie van het menselijk gedrag). Onder leiding van dit instituut zijn veel dissertaties over onbekende talen geschreven door mensen uit de zending.

Tenslotte, hoe is nu de stand van zaken t.a.v. de Bijbelvertalingen? Ik geef hier de cijfers uit 1963:

De hele Bijbel vertaald in	231 talen (90% v. d. wereldbev.)
Alleen het Nieuwe Testament in	290 talen
Minstens 1 boek in	695 talen

Totaal in 1216 talen (97% v. d. wereldbev.)

Als we deze cijfers zien, worden we met bewondering vervuld voor de geweldige prestaties, die op het gebied van de Bijbelvertaling zijn verricht. De samenwerking tussen taalkunde en zending is zeer vruchtbaar geweest en zal dit blijven. Er is nog werk genoeg: nieuwe vertalingen maken en oude herzien blijft nog een enorme taak.

¹⁾ Veel gegevens heb ik ontleend aan: W. L. Wonderly and E. A. Nida, **Linguistics and Christian Missions** in: The Bible Translator 15 (1964).

²⁾ Voor nadere informatie over de Nederlandse Bijbelvertalingen zie: A. C. de Gooyer, **Bijbeltaal en moedertaal**, den Haag, 1962.

GRONINGEN G. E. BOOIJ

MAG DE LITURGIE GEWIJZIGD WORDEN?

Het artikel „De wekelijkse Wetslezing” (15-1-'71) is niet overal even slecht en niet overal even goed aangeslagen. Er waren bijvalsbetuigingen — er was teleurstelling ook. Dat is te begrijpen. Wanneer pogingen worden gedaan om iets aan onze vaste liturgie te veranderen, dan siddert ieders hart. Zelfs al weten we allemaal zeker dat die pogingen uit de allerbeste bedoelingen voortkomen, dan nog sidderen wij. De liturgie — de samenvatting van de godsdienstige handelingen, ceremoniën, gebruiken, formulieren en andere wekelijkse elementen van de eredienst — zetten ons onder zulk een hoogspanning, dat elke afwijking van de „goede orde” ons aangrijpt. Zelfs de verwisseling van onderdelen kan ons van ons stuk brengen. Waar zo veel eeuwen hun ijk op hebben gestempeld, daar bekruipert ons een zekere angst bij elke afwijking van het vertrouwd patroon.

Het is gebleken dat deze kerkelijke overgevoeligheid vermindert, naarmate een gemeente meer verschillende predikanten beluistert. De ene predikant heeft deze persoonlijke variatie, de andere die afwisseling. De een verwisselt enkele onderdelen en blijft gezond — de ander slaat enkele onderdelen over om ze later samen te vatten.

Een vacante gemeente wordt op de duur niet meer geïrriteerd; raakt zelfs vertrouwd met deze persoonlijkheden; geeft vertrouwen aan de predikanten, die het immers nooit te dol maken; en blijft fris onder de verscheidenheid van spijs, de velerlei varianten. Want al die varianten vormen schijnwerpers op de onveranderlijkheid van Gods genade, die in eeuwigheid dezelfde blijft. Maar alle hoogkerkelijk geknutsel met formules blijft mensenwerk, hoe goed ook bedoeld.

Nu dan: de poging om los te raken van de sleur van de wekelijkse wetslezing, en die te variëren op een wijze dat Gods wet wekelijks tot ons blijft spreken, was eigenlijk een poging om te ontsnappen aan menselijke formules en een beter zicht te verkrijgen op Gods altijd blijvende genade.

Maar dat werd niet door elk en een iegelijk zo verstaan. Als voorbeeld volgt hier een brief, die mij per kerende post bereikte.

Geachte Broeder,

Wanneer u de wekelijkse wetslezing een versleten grammofoonplaat vindt, is dat uw zaak. Dat moet u persoonlijk maar met de Heere uitmaken. U moet echter niet generaliseren.

Ik zie de wetslezing heel anders, en daarom doet u mij pijn met dit geschrijf. En iemand pijn doen is zonde. Of is dit ook al ouderwets?

Ook na mijn tweede vrijmaking gevoel ik in 't geheel geen behoefte om nu alle oude gebruiken maar weg te doen. Deze vernieuwingsdrang is gevaarlijk in ons kerkelijk leven.

Laten wij in deze elkander in liefde blijven vasthouden. Met br. groet en zo voort.

—o—

Zoals u moogt verwachten heb ik deze brief serieus genomen, aannemende dat een

hoorbare stem meerdere onhoorbare stemmen vertegenwoordigt. Om die reden antwoordde ik het volgende:

Hooggeachte Heer en Broeder,

Het spijt me oprecht wanneer ik u in mijn vorig artikel heb bezeerd. Dat was allermijnst mijn bedoeling. Wat dan wel mijn bedoeling was hoop ik u meteen te zeggen.

Eerst een detail van uw brief. „Iemand pijn doen is zonde”, zegt u. En dat „pijn doen” blijkt nader daarin te bestaan: een andere mening hebben dan u.

De constructie ligt onontkoombaar voor de hand: een andere mening hebben dan u, en daarvan blijkt te geven, is zonde. Meent u dat werkelijk?

Immers neen. Ik haat zulke konsekwenties en wil u dan ook niet houden aan deze constructie. Maar wel vraag ik op mijn beurt van u: mijn idee serieus te nemen, niet als moderne vernieuwingsdrang, maar als poging tot verdieping van ons religieus leven, in de liturgie voeding vindend.

Ik ben dan ook waarlijk de eerste niet, die de wetslezing (niet tracht af te schaffen! maar) wil variëren. Ene Helenius de Cock, welbekend gereformeerd voorman, was me bijna een eeuw voor in dit streven. En ook hij was bezield van de beste bedoelingen.

Zodat ik vooralsnog met u verschil van mening — maar u bepaald niet wil pijn doen en u wens vast te houden als broeder. Stel u voor! Maar... u hebt zich twee vrijmakingen getroost; u denkt toch niet dat de huidige kerkjeugd ook nog maar aan één vrijmaking begint? En die jeugd lijkt me belangrijker dan u en ik samen.

Met vriendelijke groet en hoogachting en zo voort.

Zo, daar liggen de stukken dan. Punt een: denken wij in onze kerkdiensten voldoende aan de kerkjeugd, die over 25 jaar op onze plaatsen zit (als zij er dan nog op wil zitten) en die de kerkgeschiedenis van de twintigste eeuw begint te schrijven?

Punt twee: bezitten wij nog plooibaarheid, ons los te maken van menselijke inzettingen?

Punt drie: bezitten wij nog de geloofsmoed om de kern van het evangelie, de kern van de bediening der genade, de kern van ons leven-met-de-Heere bloot te leggen? Of moet die ingekapseld blijven in een bast van theologische uitspraken, liturgische ceremoniën en overgeleverd ritueel?

—o—

Punt een is het eerst genoemd. Laat me het nader kwalificeren. Het gaat er niet om de jeugd met allerlei slimheden „bij de kerk te houden”. Al zou dat niet slecht zijn, zei Paulus, die er sommigen met listigheid heeft gevangen. Maar het gaat er wel om, dat de jeugd verstaat en ziet en beleeft: dat de kerkgang een hedendaagse, essentiële zaak is, en geen verplicht voortgezette instelling der vaders. Wanneer Jezus Christus gisteren en heden dezelfde is — dan is zijn taalgebruik hedendaags en niet verouderd; zijn liefde bloedwarm en vers — en niet in antieke termen gecamoufleerd; zijn dienst een zaak, waaraan we ons vandaag kunnen verliezen, zonder voor kwezels te worden versleten.

En dan moet de kerktaal niet aan de statenbijbel gebonden zitten, zelfs niet aan de reeds verouderde taal van het Nederlands Bijbelgenootschap — maar dan geldt vandaag de vertaling van Anne de Vries c.s. en over tien jaar misschien wel een nieuwe. Dan is de psalmberijming van 1773 met zijn talloze onzingbare dwaasheden een ouwe hap, en dan wordt het tijd ons liederenboek zeer drastisch te herzien. Dan zijn de formulieren — voor het merendeel waardevolle stukken ondanks ingebouwde vergissingen en theologoumena — voor vandaag niet meer bruikbaar, maar moeten verbeterd, verkort en hedendaags worden gemaakt. Dit alles is toch geen onzin? In 1948 stelde een generale synode te Amersfoort al een deputaatschap in, dat een nieuwe psalmberijming zou voorbereiden; weet u wat er van geworden is? Enige jaren later werden deputaten voor modernisering van de liturgische formulieren benoemd; hebt u er veel van gemerkt?

Punt twee: plooibaarheid. Naarmate iemand ouder wordt ontstaat vaak een verstijving, uiterlijk en innerlijk. De gereformeerde kerken zijn vier eeuwen oud. Zij moeten oppassen niet te verstijven.

Wanneer wij ons reformeren en doorgaand reformeren, dan zal onze jeugd vernieuwd worden als die van een adelaar. Wanneer Calvijns uitspraak over een gereformeerde en een zich steeds reformerende kerk nog geldt (we kennen die uitspraak toch, misschien wel in het latijn?) dan hechten we wat minder waarde aan dat voltooid deelwoord en werpen ons wat meer op het tegenwoordig deelwoord.

Je ziet het zo hier en daar: van die gezelschappen waar de vonken van de Geest afspringen, waar grote dingen gebeuren, en waar het Licht der wereld begint te stralen. Waar mensen van ver buiten de kerk worden aangetrokken. Waar men zich verdiept in Bijbelstudie, en waar men de burens meebrengt. Waar de kleine problemen zwijgen en grote zaken worden gedaan.

En het derde punt: onze geloofsmoed en Gods genade. Het was wijlen prof. B. Holwerda die eens ongeveer het volgende zei. „Het is niet moeilijk, uit Gods Woord een aantal regels te halen van wat mag en wat niet mag. En met die handleiding kan een christenvolk ver komen. Maar veel belangrijker, moediger en... ootmoediger is het: om van dag tot dag en van uur tot uur je leven onder het gezag van de Heere te stellen. Dan kan vandaag wel eens fout zijn, wat gisteren goed was. Maar dan leef je letterlijk met de Heere — en niet meer met afgeleide regels”. Zo ongeveer en onder voorbehoud van vergissingen en weglatingen, na 20 jaar uit het hoofd weergegeven.

Dat betoog heeft diepe indruk op mij gemaakt. Wanneer het onder ons wel eens kraakt (en men zegt dat dit het geval is) dan zit het misschien wel hoofdzakelijk hier in: dat wij nieuwe wijn willen bewaren in oude leren zakken; dat wij nieuwe lappen naaien op oude kleren; dat wij nieuwe generaties binden aan ceremoniën, waar we het zelf als kind al mee te kwaad hebben gehad. Dat is niet eerlijk en niet wijs. Want als het kraakt dan gaat het nooit om de hoofdzaken —

D. W. L. Milo - Vierhouten

maar altijd om de bijzaken. De oude zakken kraken — maar de kostbare wijn loopt gevaar!

Het mooiste artikel uit de Nederlandse Geloofsbelijdenis dat ik ken is artikel 7. En dat artikel stelt dat we geen menselijke geschriften en uitspraken tot het niveau van de Schrift mogen verheffen; dat wij de overlevering niet mogen eren als de Waarheid; en impliciet dat de meerderheid, de ouderdom, de erfopvolging, synodes, acta of besluiten niet meer zijn dan de koperen slang van Mozes, die op zeker moment tot stof is vergruisd en weggegooid. Maar dat artikel 7 zegt tevens: dat we de geesten moeten beproeven of ze uit God zijn; en ons moeten houden aan de gezonde leer van het evangelie.

—o—

Na deze drie punten kan er, naar gereformeerde zede, nog net een toepassinkje af.

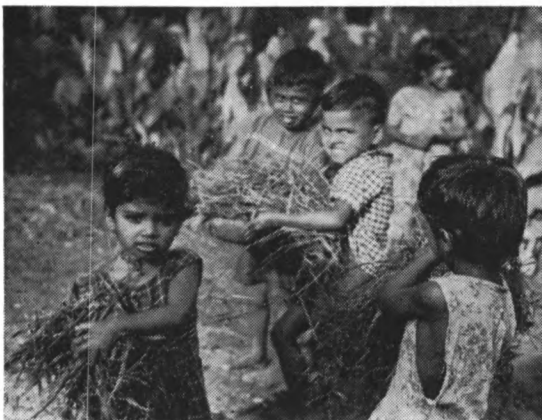
Welnu, we zijn voornemens van tijd tot tijd nog enige gedachten over onze liturgie in overweging te geven. En u weet nu de achtergronden. Laten we daarom vooraf vaststellen: dat de liturgie — de vorm van onze erediensten — niet het wezen van ons geloofsleven betreft, maar alleen de vorm, waarin het voedsel voor ons geloofsleven wordt opgediend. De hoofdzaak blijft de hoofdzaak: de onveranderlijke goedheid Gods voor berouwvolle zondaars. Maar de vorm van die be-die-ning, de wijze waarop de veelvoudige genade Gods wordt uitgedeeld, moest aan geen bevroren regels worden gebonden.

Let maar eens op de oudste christengemeenten. Paulus kwam als vreemdeling overal binnenstappen, hier op de 7e dag van de week, daar op de eerste dag, zonder attestatie, zonder geloofsbrieven, zonder mandaat; maar hij kreeg het woord! Had niet in het predikbeurtenblad gestaan, was niet kerkelijk geaccrediteerd, maar werd graag aangehoord en met vrucht. Hij was voor de Joden een Jood; voor de Grieken als een Griek. Naar ieder voegde hij zich, als hij het evangelie maar kwijt kon. Hij koos zelf de vorm wel, naar de omstandigheden. En — hij wist er velen te vangen met list. Wij allen profiteren ervan. Want Paulus was van Christus en daarom ieders dienaar.

„We danken God voor al degenen, die met hun gebed ons werk hebben gesteund en door hun gaven hun liefde en zorg voor ons tot uiting hebben gebracht.” Deze dank van de Ramabai Mukti Mission geven wij graag aan u door. Men schreef ook dat het nieuwe blindentehuis nu bijna klaar is. Naar aanleiding hiervan geven wij u hieronder het verhaal van één van de blinde meisjes:

„Ik ben nu zes jaar in Mukti. Toen ik zes jaar oud was kreeg ik pokken en door deze ziekte werd ik blind. Ik werd uitgehuwelijkt aan een veel oudere man. Hij stierf toen ik nog heel jong was en nog voordat ik naar zijn huis werd gebracht. Omdat ik blind was wilde mijn familie me naar Mukti brengen. Zij hadden hiervan gehoord en zij vonden dat ik thuis niet goed beschermd kon worden. Ik wilde niet naar een christelijk tehuis. „Zij zullen me vervolgen omdat ik een Hindoe ben”, zei ik. Zij probeerden me over te halen door te zeggen dat zij gehoord hadden

dat christenen erg goed en vriendelijk zijn. De eerste keer toen men mij naar Mukti wilde brengen kwamen we tot aan het station in Kedgaon (de plaats waar de Ramabai Mukti gevestigd is). Ik weigerde om verder te gaan en men had geen keus, men moest mij weer mee terug nemen.

Weer bracht men mij, nu omdat mijn onschuld werkelijk bedreigd werd en ik bescherming nodig had. Deze keer bracht men mij tot voor de poort van Mukti en ik werd binnen gelaten. Ik zei verschillende keren dat ik niet wilde blijven, maar ik kon niet terug naar huis. Ik was erg ongelukkig, twee jaar lang. Men vertelde mij over God en de Bijbel, maar ik wilde er niets van weten. Toen, na twee jaar, het was in de vakantie, besloot ik om zelf uit te vinden wat er in de Bijbel staat. Ik vroeg een van de meisjes om me voor te lezen. Al luisterende ben ik tot geloof gekomen.”

We hebben, dank zij uw vele giften, de volgende bedragen voor de maanden november, december en januari naar India kunnen overmaken:

Bethel Fellowship voor „adopties”, middagmaalprogramma en onderhoud auto een bedrag van f 17.550,—
Voor het bouwen van bungalows „ 25.000,—

Ramabai Mukti Mission voor „adopties” ..... „ 13.500,—

Children's Home voor „adopties” „ 6.280,—

Jitgarh Children's Home voor „adopties” ..... „ 3.800,—
Voor melkpoeder ..... „ 350,—

Over de bungalows schrijft de heer Samuel: „We zijn nu bijna klaar met het maken van de bouwstenen (die maken ze nl. zelf om de kosten laag te houden) en we zijn nu bezig cement te kopen. Over ca. twee weken zullen we met het bouwen kunnen beginnen.”

We hopen, dat dit bouwen vlot zal gaan. Men wil proberen om twee bungalows tegelijkertijd te bouwen. Dit drukt de kosten. Voor deze twee bungalows hebben we nog een bedrag van ca. f 15.000,— nodig, maar we vertrouwen dat deze er wel zullen komen. Indien deze bungalows klaar zijn kunnen weer nieuwe kinderen worden opgenomen.

Op het ogenblik zijn alle kinderen in de door ons gesteunde kindertehuizen „geadopteerd”. Wel een reden om dankbaar te zijn. Het totaal via onze Stichting „geadopteerde” kinderen bedraagt 277.

De heer Samuel schreef verder nog, dat daar nu sinds enige maanden een japans christelijk echtpaar werkt. De man leert de jongens het werk op de boerderij. Dit gebeurt 's morgens voor schooltijd. Zijn vrouw leert de meisjes naaien. Het heeft heel lang geduurd voordat dit echtpaar vergunning kreeg om daar te gaan werken en we zijn erg blij, dat dit nu toch gelukt is. Er zijn daar zoveel kinderen bijgekomen het laatste jaar, dat de staf nodig uitgebreid moest worden.

Het is goed om te horen, dat er in India zo goed en hard gewerkt wordt voor het welzijn van de kinderen, en dat hun geestelijke opvoeding niet wordt verwaarloosd. Het is werkelijk geen gemakkelijke taak, die deze mensen hebben, maar zij werken hard uit liefde voor hun en onze Here. We kunnen niet anders zeggen dan dat God onze gezamenlijke arbeid voor deze arme kinderen rijk zegent.

Over de kleding zegt de heer Samuel, dat hij graag wat kleren wil hebben en dat er bijna dagelijks mensen uit dorpen hierom komen vragen. Dus indien u nog kleren hebt wilt u die dan sturen aan de heer H. Disselhof, Assendorperstraat 159 te Zwolle. Wij zorgen dan wel voor verdere verzending.

Wij hopen dat wij ook deze keer niet vergeefs een beroep op u doen. Wij hebben veel geld nodig om te laten bouwen, zodat er weer meer kinderen geholpen kunnen worden. Ons gironummer is 1599333 t.n.v. de Stichting Redt Een Kind te Zwolle. Ook willen wij graag, indien u meer over de kindertehuizen en hun werk in India wilt weten, met onze dia's bij u komen.

Alle inlichtingen geeft ons secretariaat: Burgemeester van Tienenweg 37, Diemen. Tel. 020-59944.

Bedenkt dit... wie mildelijk zaait, zal ook mildelijk oogsten. Een ieder doe, naardat hij zich in zijn hart heeft voorgenomen, want God heeft den blijmoedigen gever lief. En God is bij machte ALLE genade in u overvloedig te schenken, opdat gij in ALLE opzichten te ALLEN tijde van ALLES genoegzaam voorzien in ALLE goed werk overvloedig moogt zijn, gelijk geschreven staat: Hij heeft uitgedeeld, aan de armen gegeven, zijn gerechtigheid blijft in eeuwigheid. 2 Cor 8:6 e.v.

Stichting Redt Een Kindt

VERANTWOORDING GIFTEN

KERKWERK WALDENZEN ITALIË

Sinds de verantwoording van juli jl. kwamen op de postrekening van wijlen de heer P. Groen, Rotterdam, Nr. 50440, nog de volgende giften binnen:

Collecte Geref. Kerk (Vrijgemaakt) te V. f. 28,85; J.L. te K. 3 x f. 5,—; C.A.K. te K. f. 50,—; H.H. te E. f. 25,—; C.W.A. te S. f. 25,—; totaal f. 143,85; totaal incl. vorige verantwoordingen f. 14.886,50.

In de laatste maanden van 1970 kwamen nog enige giften voor bovengenoemd binnen; we laten ze hieronder volgen:

J.C.S. te R. f. 5,—; J.L. te K. 2 x f. 5,—; R.B.-S. te G. f. 10,—; totaal f. 25,—; totaal incl. vorige verantwoordingen f. 14.911,50.

Allen hartelijk dank!

Verdere giften kunnen voorlopig nog overgemaakt worden op dezelfde girorekening nl. nr. 50440, maar dan niet meer ten name van P. Groen, maar t.n.v. „Gevolm. van Erven P. Groen, Berkel, Z.H.”

—o—

VERANTWOORDING GIFTEN „PIDA PAN”

Sinds de verantwoording van juli jl. kwamen op de postrekening van wijlen de heer P. Groen, Rotterdam, Nr. 50440, nog de volgende giften binnen:

G.d.J. te L. f. 10,—; J.J.H. te A. f. 2,50; F.C. te Z. f. 10,—; A.S. te N. f. 20,—; W.R. te R. f. 25,—; L.D. te H.G. f. 50,—; totaal f. 117,50; totaal incl. vorige verantwoordingen f. 250,—.

Ook deze geefsters en gevers hartelijk dank!

Na overleg heeft de redactie bereid gevonden in het vervolg giften te ontvangen voor dit doel: de Heer C. v. d. Mark, Kon. Wilhelmisingel 5 te Waddinxveen. Zijn gironummer is 145189.

De Heer v. d. Mark heeft jarenlang op Curaçao gewerkt. Hij is goed bekend met het werk en hij was goed bekend met de Heer Groen en zijn bedoelingen.

A.

Wij lazten dezer dagen in de krant.....

Vrije Evangelisch-Theologische faculteit te Bazel

Op de 30ste oktober van het vorig jaar werd te Bazel een vrije evangelisch-theologische faculteit geopend. Deze faculteit wil een volledige theologische faculteit zijn. Na geruime tijd daarop gewacht te hebben werd de goedkeuring van de regering van het kanton Bazel verkregen om met deze faculteit te starten. In de duits sprekende wereld bestaat er geen theologische faculteit welke het predikaat „Schriftgetrouw” toekomt. In Bazel zag die nu het leven. Aan deze faculteit zijn tien gepromoveerde docenten verbonden. O.a. de ook in ons land bekende dr Schaeffer. Rector van deze faculteit is dr S. Külling die voor enkele jaren aan de Vrije Universiteit promoveerde op een oudtestamentisch thema. Dr Külling is ook de man die de stoot tot de oprichting van de nieuwe faculteit gaf. Eveneens is docent G. Hunte-mann wiens boek „Geloven tussen gisteren en morgen” in het nederlands werd vertaald (uitgave van de fa Wever). Deze theol. faculteit wordt in stand gehouden door vrije giften van gelovige christenen voornamelijk uit Duitsland en Zwitserland. Zij staat volledig vrij t.o.v. de staat. En ze is evenzo interdenominatief. D.w.z. ze staat in geen enkel officieel verband uit enige kerk. Professoren en studenten behoren ook tot verschillende kerkelijke denominaties. Bepalend voor haar arbeid is erkenning van het onvoorwaardelijk gezag van de Heilige Schrift met principiële verwerping van alle Schriftkritiek en het levend geloof in God en Jezus Christus als de volkomen Verlosser. Een confessionele grondslag bezit. De colleges werden begonnen met 24 studenten, afkomstig uit Duitsland, Zwitserland, Oostenrijk en Nederland (2). De bedoeling is deze een volledige wetenschappelijk-theologische vorming te geven.

over de gereformeerde jeugdorganisaties

Vijf landelijke christelijke jeugdorganisaties — het Landelijk Centrum voor Gereformeerd Jeugdwerk (L.C.G.J.), het „Evangelisch herstel en opbouw” (E.H. en O.), het „Christelijk Jongerenverbond” (C.J.V.), de „Christelijke jeugdraad” (C.J.R.) en de „Hervormde Jeugdraad” (H.J.R.) — hebben nu onlangs allen in „De Drieberg” hun gemeenschappelijke huisvesting gevonden. Dit gebouwencomplex is gelegen aan de Rijksstraatweg tussen Driebergen en Doorn tegenover „Kerk en Wereld”, dat eigendom is van de Ned. Herv. Kerk en vlak bij „Hydepark”.

Deze concentratie is een van de uitvloeisels van de actie „Kerk 66-2000”, waarbij hervormde jongeren gevraagd werd naar hun wensen en inzichten voor de kerk op weg naar het jaar 2000. Daarbij stond de hervormd-gereformeerde samenwerking hoog genoteerd en resulteerde in de interkerkelijke vervolgactie „Samen op weg”, namelijk naar de éénwording van de Nederlandse Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken, uiterlijk in 1980.

Er is reeds wel velerlei samenwerking tussen de genoemde organisaties. Op provinciaal terrein wordt veel samen gedaan en landelijk wordt dit bevorderd: advies verschaffen, trainingsweekends organiseren voor plaatselijke en regionaal kader.

De H.J.R. neemt deel aan de uitgave van „Novum”, informatie- en documentatieblad mede van en voor het L.C.G.V. en het C.J.V. Ook is een L.C.J.-er opgenomen in de redactie van M3 de maandelijks verschijnende map met losbladig programma-materiaal voor vormingswerk met jongeren en jong-volwassenen, een H.J.R.-publikatie in samenwerking met de doopsgezinde jeugdcentrale en de vrijzinnig christelijke jeugdcentrale.

De verwachting is, dat — zodra de betrokken organisaties goed gewend zijn aan de nieuwe gemeenschappelijke behuizing — meer vormen van samenwerking en collectieve actie tot ontwikkeling zullen komen. Wat diakonale hulpverleningsprojecten betreft, is al een studiegroepje met de eerste verkenningen begonnen.

Het is duidelijk dat deze concentratie en samenwerking van de genoemde jeugdorganisaties een buitengewoon effectief middel is om de eenheid van de Ned. Herv. Kerk en de Geref. Kerken te bevorderen. Als er in Driebergen weekend-conferenties worden gehouden gaan alle deelnemers daaraan nu reeds veelal naar een kerkdienst die aan de overzijde van de straat in de kapel van „Kerk en Wereld” wordt gehouden.

Christen-Joden protesteren tegen de Wereldraad

De Nederlandse vereniging van Jesjoea Hammasjiach belijdende joden (joodse christenen; red.) heeft de synoden van de Nederlandse Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken gevraagd, met de meeste klem te protesteren tegen het beleid van de Wereldraad van Kerken inzake de staat Israël.

De Wereldraad heeft, gelijk bekend, eind 1969 gelden beschikbaar gesteld voor Arabische propaganda tegen het volk Israël en zijn staat.

„Dat de Wereldraad dit heeft gedaan, brengt hem in de verdenking van diezelfde anti-joodse verblinding, die het Derde Rijk in Duitsland tot de ondergang heeft geleid”, aldus deze groep.

„De liefde tot Israël zal ons zeker nooit mogen verleiden niet ook de Arabische volkeren lief te hebben. Beide zonen van Abraham hebben recht op onze broederlijke liefde, temeer daar allen die in de Messias geloven, ook kinderen van Abraham worden genoemd.

Omgekeerd mag de liefde tot Israël, voor wie Abraham gebeden heeft, ons ook nimmer ertoe verleiden het volk Israël ten achter te

stellen en onrecht, Israël aangedaan, door ons stilzwijgen te tolereren”.

De brief is ondertekend door mevrouw M. W. Eberlé-Gotlib te Rotterdam, presidente, en mevrouw S. van der Hert-Bronkhorst te Den Haag (Susannaland 468), secretaresse van de vereniging van Jesjoea Hammasjiach belijdende joden.

over de overheidssubsidies

Er verschijnen in verschillende dagbladen de laatste tijd steeds meer artikelen over de onvoorstelbaar royale wijze waarop de overheid subsidies toekent. Soms zoveel dat de ontvangers ervan hun uiterste best moeten doen om de toegekende bedragen binnen de gestelde tijd uit te geven!

Overhouden van de subsidies kan nl. niet, want dan krijg je het volgende jaar minder.

Speciaal aan „de kunst” worden enorme bedragen toegekend. We knipten daarover het volgende berichtje uit:

De gemeente Amsterdam is daarbij een inspirerend voorbeeld: ze geeft dit jaar bijna drie miljoen gulden aan 300 kunstenaars. Ze krijgt als „contraprestatie” een groot aantal maaksels die voor kunstwerken moeten doorgaan. Die maaksels verdwijnen als regel onmiddellijk ergens in een gemeentelijke kelder, omdat geen enkele belastingbetaler er ook maar enig plezier aan zou kunnen beleven. Een klein percentage maaksels uit het genre, dat de term wanprodukt niet verdient, siert de wanden van kantoren en gangen in overheidsinstellingen.

Vijfentwintig behoeftige kunstenaars krijgen zonder meer ruim 175.000 gulden uit de Amsterdamse gemeentekas. Dezelfde gemeente geeft ook nog eens bijna een ton uit voor accommodaties van kunstenaars en kunstinstellingen, plus een kwart miljoen gulden voor amateuristische kunstbeoefeningen. Geen wonder dat menig belastingbetaler zich afvraagt of deze laatste groep niet zelf de middelen kan opbrengen voor de dingen waaraan zij plezier beleeft.

TE BERDE

alleen al dat drie mensen, samen zittend om een tafel, uitmaken wie de toekomstige premier is, is natuurlijk verschrikkelijk. Het feit dat het goed uitpakt is, is uiteraard geen bewijs van de juistheid van het systeem.

☆☆☆

Men kan het Churchill toegeven dat van alle regeringsvormen, de democratische de minst slechte is. En in die gedachtengang doorgeredeneerd kan men ook nog wel de stelling wagen, dat binnen de mogelijkheden van de democratie de nederlandse wijze van het aanwijzen van een formateur de minst slechte is.

Stel eens: een formateur door het volk regelrecht gekozen? Hoe dicht zit men dan bij de mogelijkheid van een De Gaulle. Bij elk conflict tussen het kabinet en de Kamer zal de eerste minister zich kunnen beroepen op het feit dat hij regelrecht gekozen is. Met alle waardering die ik heb voor een figuur als De Gaulle, ik hoop toch dat we ervoor bewaard worden dat het mogelijk wordt dat iemand zo op zijn eentje aan het bewind komt. De Gaulle had bovendien nog de moed om van tijd tot tijd verkiezingen te houden, waarbij hij zijn eigen positie op het spel zette. Dat heeft hem tenslotte zijn positie dan ook gekost. Hij ging dan ook wel. Maar wie garandeert ons dat een ander dezelfde moed zal hebben om heen te gaan? Niemand.

☆☆☆

Van alle mogelijkheden om te komen tot een kabinetsformateur is

de onze nog de minst slechte. Ik laat nu in het midden of een andere manier niet tegelijk betekent het aantasten van de prerogatieven van de kroon.

Want de kroon is natuurlijk ook niet de hoogste wijsheid. Maar het feit dat de na vele adviezen er „het geheim van Soestdijk” is, waardoor een formateur wordt aangewezen, is een zaak, waarvoor we alleen maar dankbaar dienen te zijn.

Dit wordt niet gesteld vanuit de één of andere Oranje-gezindheid of zelfs Orangistische gezindheid.

Ik vraag me zelfs wel af hoe het nu zit met de verantwoordelijkheid van de ministers als M.M. de

Koningin een gift geeft aan het fonds tot ondersteuning van subversieve acties uitgaande van de Wereldraad van Kerken. Ik kan nog aannemen dat de gift volledig in de privé-sfeer ligt, maar de publicatie van de gift ligt dan toch niet in de privé-sfeer. Dat valt toch echt wel onder de verantwoordelijkheid van het kabinet of de desbetreffende minister. Ik ben verbaasd dat er geen enkel Kamerlid is, die over deze zaak nu eens vragen stelt aan het kabinet.

Ik weet dus dat de wijsheid van „de kroon” niet de hoogste wijsheid is. Maar die wijsheid is toch nog altijd beter dan de wijsheid van partij-politieke overwegingen. En de Here beware ons voor een soort Chamberlain, op „democratische” wijze aan het „bewind” gekomen.

Boekbespreking

J. van Bruggen - Het raadsel van Romeinen 16. De apostel Paulus en het ontstaan van de kerk te Rome. Uitg. „De Vuurbaak”, Groningen 1970, 55 blz., f 8,90, voor leden van „De Vuurbaak” f 7,20.

Met de m.i. nog al zwaarwichtige titel „het raadsel van Romeinen 16” heeft prof. Van Bruggen zijn rede benoemd, die hij gehouden heeft bij de overdracht van het rectoraat der Theologische Hogeschool van de gereformeerde kerken in Nederland op maandag 7 december 1970. Er kunnen nl. t.a.v. Romeinen 16 enkele vragen gesteld worden.

Vooreerst, waarom noemt Paulus in vs 1-16 zoveel namen en hoe kon hij zoveel mensen bij name kennen, daar hij, toen hij deze brief schreef, nog niet in Rome was geweest? Vervolgens, hoe kwam Paulus er toe in vs 17 en 18 zo onverwacht een scherpe waarschuwing te geven tegen dwaalgeesten? En tenslotte, hoe komt het dat de lofzegging aan het eind, vs 25-27, in sommige handschriften zich bevindt aan het eind van hfdst. 14 en in een enkele aan het eind van hfdst. 15? Op deze vragen nu meent prof. Van Bruggen een ander antwoord te kunnen geven dan de antwoorden, die veelal gegeven worden. Hij is nl. van overtuiging, dat deze vragen, tenminste de eerste twee, hun oplossing vinden als we aannemen, dat degenen, die in vs 1-16 genoemd worden namen zijn van medewerkers van Paulus en apostelen, die de eerste predikers te Rome zijn geweest, de stichters van de kerk aldaar en die dat ook hebben gedaan in verbondenheid met hem. Het ontstaan van de kerk te Rome zou dus niet buiten Paulus zijn omgegaan, zoals veelal gedacht wordt, maar hij zou er van het eerste uur af aan er rechtstreeks zelfs bij betrokken zijn geweest. Paulus zou er dan bij de gemeente op hebben willen aandringen gemeenschap met die eerste predikers te blijven onderhouden en — zo zou ook de plaatsing van de vermaning doorzichtig worden — tevens willen waarschuwen geen contact op te nemen met lieden, die het anders komen zeggen.

Is nu wat prof. Van Bruggen stelt te bewijzen? Hij moet daartoe, dacht ik, heel wat uit de tekst halen wat er door anderen nooit in is gevonden. Zo verdient het volgens hem overweging of Rom. 16, 1 niet zo is op te vatten dat Phébe naar Rome is uitgezonden door en in dienst van de kerk te Kenchreæ. Ja, dit is nog een overweging, maar hij stelt verder dat haar taak was assistentie te verlenen aan arbeiders in het evangelie en naderhand, dat Paulus met haar een nieuwe helpster voor het zendingsterrein heeft aanbevolen. Misschien is het mogelijk, hoewel naar ik meen het Schriftbewijs niet overvloedig is, dat ook wel vrouwen voor het zendingswerk werden uitgezonden. En het is in elk geval niet uit de tekst af te leiden. Paulus vraagt de Romeinen niet de assistentie van Phébe te aanvaarden, maar haar assistentie te verlenen en wel 'indien zij u in het een of ander mocht nodig hebben'. Dat is zo ruim en zo vaag mogelijk als het maar kan.

Bij Prisca en Aquila moet de algemeen aanvaarde bijstelling 'die voor mijn leven hun hals gewaagd hebben' vervangen worden door 'ten behoeve (ter vervanging) van mij persoonlijk hebben zij hun eigen schouders er onder gezet'. En dat moet dan betekenen, dat Prisca en Aquila in plaats van Paulus aan de stichting van de kerk te Rome hebben gearbeid. Ja, zo komt men wel aan zijn argumenten. Maar prof. Van Bruggen heeft zich hierbij wel gemakkelijk afgemaakt van het voorbeeld van Deissmann. Zeker, twee zinnen, die gelijk zijn behalve het werkwoord, kunnen nog wel een heel verschillende betekenis hebben. Maar hier zijn het

werkwoorden van gelijke of verwante betekenis. Ze kunnen beide 'wagen' betekenen. Er is dus geen aanleiding de toevlucht te nemen tot de vertaling van prof. Van Bruggen. En ook al zou zijn vertaling juist zijn, dan volgt daar nog niet onbetwistbaar uit wat hij stelt.

Bij Andronicus en Junias vat prof. Van Bruggen 'medegevangenen' als een aanduiding voor collegialiteit in het werk van de evangelieprediking. Dit is m.i. niet onmogelijk. Schlatter heeft iets dergelijks. Maar minder aannemelijk lijkt mij zijn voorslag de gangbare vertaling 'die reeds vóór mij in Christus geweest zijn' in te ruilen voor 'zij zijn ook mij voorgekomen in Christus', wat dan zou moeten betekenen, dat zij zulke snelle apostelen geweest zijn, dat zij zelfs Paulus voorgekomen zijn, nu zij te Rome werken, voorgekomen in het werk van Christus. Maar is deze vertaling en verklaring houdbaar? De griekse woorden voor 'worden in iets' betekenen volgens Bauer zoveel als ergens aanwezig zijn, zich ergens bevinden. Andronicus en Junias bevonden zich vóór Paulus in Christus, onder diens verlossende invloed. Zij waren dus eerder dan Paulus christenen geworden. Zo loopt de zin zonder moeilijkheden. Prof. Van Bruggen neemt evenwel een andere combinatie van de griekse woorden 'worden voor', wat dan 'voorkomen' moet betekenen. Andronicus en Junias zijn Paulus voorgekomen in de zin, dat ze meer dan hij gepresteerd hebben en dan wel in Christus, wat verstaan zou moeten worden als in dienst van Christus. Nu weet ik niet of deze toch wel ongewone vertaling mogelijk is, met name of 'in Christus' die zin kan hebben, maar met het oog op 1 Kor. 15, 10 lijkt het me erg waarschijnlijk, dat Paulus zou hebben uitgesproken, dat de genoemden meer zouden hebben gearbeid dan hij, ook al erkent hij hun voortreffelijkheid. Bovendien ligt ook in de vertaling van prof. Van Bruggen niet uitgedrukt, dat de verdienstelijkheid van beide mannen lag in hun zo vlug in Rome aanwezig zijn. Ook is snelheid zonder meer geen verdienste.

De opdracht van Paulus tot groeten mogen we volgens Prof. Van Bruggen niet opvatten, zoals veelal gebeurt, als een laten groeten van de genoemden door Paulus, maar als een aansporing van hem aan de gemeente om hen te blijven ontvangen en als getrouwe predikers te erkennen. Nu kan toe gegeven worden, dat in de wijze waarop Paulus zich uitdrukt een waardering ligt van de genoemden en ook een aansporing aan de gemeente hen hoog te achten. Maar als Paulus alleen de bedoeling had gehad om de gemeente te brengen tot een eren van haar stichters, waarom heeft hij dat dan niet rechtstreeks gezegd, bijv. in de trant van Hebr. 13, 7 e.v.: gehoorzaamt uw voorgangers, houdt in gedachtenis, die het woord Gods tot u gesproken hebben of zoals hij het zelf doet in 1 Thess. 5, 12-13? Waarom noemt hij hen niet voluit stichters, vaders en moeders, van de gemeente op de wijze van 1 Kor. 4, 14-15? Dat wordt weer een 'raadsel'!

Prof. Van Bruggen stelt ons voor het dilemma: óf zijn opvatting aanvaarden of anders Rom. 16 loslaten als behorende bij het geheel van de brief. Maar dit is meer een boude bewering dan werkelijkheid. Want waarom zou de verklaring van velen o.m. van zijn voorgangers in het ambt, prof. Greijdanus en prof. Jager niet mogelijk zijn, nl. dat Paulus door het noemen van deze vele personen deed uitkomen, dat de gemeente van Rome hem niet onbekend was en hij haar in staat stelde bij genoemden meer omtrent hem te weten komen, m.a.w. dat hij zich zo bij de gemeente wilde introduceren? En waarom zou Paulus bij het noemen van deze namen niet op de gedachte kunnen zijn gekomen, dat er ook andere mensen in de gemeente waren, mensen voor wie gewaar-

schuwd moest worden? Prof. Jager merkt bij vs 17 op, dat Paulus niet zegt, dat zij onderwijs van hemzelf hebben genoten en dat deze vermaning heel goed past in een brief aan een gemeente, die hij niet gesticht heeft. En is het nu zo verwonderlijk, dat de groeten van vs 3-16 gescheiden zijn van die van vs 21-23? De groeten zijn immers verschillend van aard.

Deze verklaring is zeker zo waarschijnlijk als die van prof. Van Bruggen. Want zo wordt ook begrijpelijk waarom Paulus de in vs 3-15 genoemden liet groeten. Want in het hen groeten lag tevens een erkennen en een aanvaarden van de gemeente van Paulus.

Natuurlijk mogen we aannemen, dat de genoemden in de evangelieprediking bezig zijn geweest. Misschien waren er zelfs wel werkers bij van het eerste uur. Maar dat zij allen, Phébe inbegrepen, naar Rome zijn getrokken met het opzettelijke doel daar het evangelie te brengen en de gemeente te stichten en dan nog wel zo ongeveer als vooruitgezonden medewerkers van Paulus heeft prof. Van Bruggen niet bewezen.

Op zichzelf lijkt mij deze kwestie niet zo belangrijk. Ook wil ik gaarne mijn respect betuigen voor de belesenheid en kennis, waarvan de rede van prof. Van Bruggen getuigenis geeft. Met name zijn kennis van handschriften en wat daarmee samenhangt lijkt me groot. Wat hij daarvan schrijft valt merendeels buiten mijn beoordelingsvermogen. Maar ik heb ernstige bezwaren tegen zijn wijze van exegetiseren. Die is mij veel te gewild en gezocht en vooringenomen. Als deze methode van exegetiseren ingang vindt en doorgetrokken wordt, kan men tenslotte alles uit de Schrift bewijzen wat men bewezen wil hebben.

Het boekje is goed verzorgd uitgegeven. Ik heb slechts één drukfout ontdekt. 'Eerstbekende' op blz. 8 zal wel 'eerstbekeerde' moeten zijn. Maar ik vind de prijs al hoog, mij, gezien de inhoud, te hoog.

H. VENEMA

☆☆☆

„De Nieuwe Theologie en de Heilige Schrift”, van dr. W. H. Velema.
(brochure van 23 pagina's.)

Een uitgewerkt referaat, gehouden op de jaarvergadering van de I.C.C.C. Nederland.

De schr. laat duidelijk zien, hoe de hermeneutiek de sleutel geworden is van de hele nieuwe theologie. Prof. Polman deed een geschrift het licht zien onder de veelzeggende titel: In de ban der hermeneutiek. Daarbij moet gedacht worden aan een heel bepaalde hermeneutiek, die nl. de boodschap van de Bijbel, — de natuurlijke mens een ergernis en dwaasheid —, wil ombuigen, pasklaar maken en verstaanbaar doen zijn voor deze natuurlijke mens. Velema illustreert dit door in de moderne manier van omgaan met de Bijbel te onderscheiden een interpreterende, een selecterende en een veralgemeniserende wijze. De interpreterende wijze van benadering zegt de feiten en woorden der Schrift te aanvaarden, maar maakt ze krachteloos door een interpretatie, die ze voor de moderne mens acceptabel moet maken (b.v. Kuitert over de dood en over de opstanding). Het selecterende Schriftgebruik gaat aan bepaalde Schrifttermen een binnenwereldlijke inhoud geven (b.v. messiaans en bekering, die dan op revolutie en structuurverandering worden betrokken). Bij de veralgemenisering neemt men zijn uitgangspunt in mens en humaniteit en verklaart dit tot het christelijke bij uitstek (b.v. dr. Sölle en de ethiek van de evolutie of van de revolutie).

Deze drie wijzen van omgaan met de Bijbel vormen overigens elkaars complement. Tesamen leiden ze tot algehele vermenselijking van de boodschap der H. Schrift. Van God is hierin alleen nog sprake, in zoverre Hij zich terugtrekt en zijn plaats afstaat aan de mens.

Een korte, duidelijke, overzichtelijke en bevattelijke uiteenzetting van de nieuwe theologie, die we van harte kunnen aanbevelen ter lezing.

C. P. PLOOY

KERKNIEUWS

Beroepen: te Gorinchem: ds G. van Atten te Zwijndrecht-Grote Lindt; te Eindhoven: ds D. J. van Stelten te Loosdrecht; te Zuidhorn-B: ds S. Cnossen te Vollenhove-Cadoelen; te Delfzijl-B: ds J. Bomhof te Bergentheim; te Brouwershaven-B: ds J. Rijnveld te IJmuiden; te Delft-B: ds C. Bijl te Hilversum (voor evangelieprediking onder buitenlandse studenten).

Aangenomen: naar Assen-B: ds H. J. Bege-
mann te Drogeham.

Bedankt: voor Urk-B en Nagele-B: ds C. Bijl te Hilversum; voor Blija-Holwerd-B en Emmen-B: ds H. J. Begemann te Drogeham.

Ds J. Meester — Aan ds J. Meester, predikant te Amsterdam-Zuid, is per 1 maart a.s. eervol emeritaat verleend.

Ds J. W. Beekman — Ds J. W. Beekman van Bedum-B is ten gevolge van een auto-ongeluk met verwondingen in een ziekenhuis opgenomen.

Zaandam — De gezamenlijke Evangelisatiecommissie der Chr. Geref. Kerk en de Geref. Kerk (vrijg.) te Zaandam houden 27 febr. a.s. een evangelisatiedienst in de Geref. Kerk aan de Stationsstraat 15, Zaandam. Aanvang 19.30 uur precies; deur open 18.30 uur. Medewerking wordt verleend door het koor „Hallelua” o.l.v. Simon Pluister; trompetist Karel Roberti; orgel Piet Boekel; liturgie ds H. van Ommen; meditatie ds T. Harder. Verder zal het Urker Mannenkoor zingen. Neem uw buitenkerkelijke vrienden en kennissen mee.

In volle zekerheid des geloofs nam de Here tot Zich onze innig geliefde en zorgzame man, vader en grootvader

WILLEM MARINUS TEN HAAF

in de gezegende ouderdom van 75 jaar.

Psalm 89 : 1

*k Zal eeuwig zingen van God's goedertierenheer.

- Grand Rapids, U.S.A.,
Elsiena ten Haaf- Alons
- W. P. ten Haaf
- C. ten Haaf-Lowing
- Toronto, Canada,
L. M. Ferkranus-ten Haaf
- J. Ferkranus
- Grand Rapids, U.S.A.,
J. H. ten Haaf
- F. L. A. ten Haaf- Westerkamp
- Vlissingen,
P. W. van Wijk-ten Haaf
- A. van Wijk
- Toronto, Canada,
D. N. ten Haaf
- Grand Rapids, U.S.A.,
G. L. van den Berg-ten Haaf
- R. van den Berg
- Oamaru, New-Zeeland,
A. N. de Reus-ten Haaf
- T. de Reus
- Launceston, Tasmania,
H. L. ten Haaf
- A. ten Haaf-van der Berg
- Grand Rapids, U.S.A.,
P. A. ten Haaf
- E. H. ten Haaf-Gelderblom
- Zwolle,
W. E. ten Haaf
- H. J. ten Haaf-Schoenman
- Burlington, Canada,
W. J. B. Stoffels-ten Haaf
- H. F. Stoffels
- en 60 kleinkinderen.

Grand Rapids, 1 februari 1971
725 Hogan S.W.,
Michigan 49509
U.S.A.

DE Geref. KORR. KLUB, Postbus 58, Den Helder;
zoekt dames- en heren-leden in alle leeftijden.

JONGERENCONFERENTIE

Van 27 februari tot 1 maart wordt in Hattem een Jeugdcontactconferentie belegd. Spreker: Dr J. de Graaff, Ned. Hervormd predikant te Hattem.

Onderwerp: „Hoe is de Bijbel tot stand gekomen?”

Er is tevens gelegenheid voor gesprek, musiceren en ontspanning.

Kosten f 19,— per persoon. Belangstellenden van harte welkom.

Voor inlichtingen en opgave: I.C.C.C.-Jeugdcontact, Frederiksplein 24, A'dam-2, tel. 020-248271.

De HERE verblijdde ons
door de geboorte
van ons zontje

LAMBERT WILLEM

We noemen hem BERT

L. W. G. Blokhuis
P. A. Blokhuis-Eland

Broertje van
Gerda
Jaap
Jolanda
Leo
Fred en Paul
Nellie

Wezep, 8 februari 1971
Spirestraat 18

**BESPREEK VROEGTIJDIG
UW VAKANTIE**

bij

DE VELUWERAND-ELBURG

Uitgebreide reisgidsen liggen klaar.

Bel vandaag nog:

Elburg — 05250 - 1751 - 1185
Kampen — 05202 - 3533
Apeldoorn — 05760 - 17265
IJsselmuiden — 05202 - 5090

SELLINGEN!

Wie van een rustige vakantie houdt, in bosrijke omgeving; met heide en vennen, kan een

VAKANTIEVERBLIJF HUREN,

van alles voorzien. Ook verwarming, koud en warm water, douche aanwezig. Grote tuin. Voor- en naseizoen reductie. 7 slaappl. en 8-9 slaappl. Vrij één 3-7-10-7 en na 8 aug. Vrij één 5-6-19-6 en na 24-7.

MEVR. HAVEMAN-KOOPS, Hassebergeweg 54, Sellingen. Tijdelijk telef. 05992-2210.

LEERDAM

Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohmschool
Populierstraat 2

Het Bestuur van de Vereniging voor Chr. Onderwijs te Leerdam vraagt voor bovengenoemde school

EEN HOOFD

Gereformeerd vrijgemaakt.

De school telt 6 klassen.

De Gemeente verleent volledige medewerking bij het verkrijgen van een woning.

Inl.: A. van Ieperen, Tiendweg 75, tel. 03451-3264, Leerdam.

Sollicitaties aan de Secretaris van de Vereniging voor Chr. Onderwijs: De Weldele Heer G. C. van Gent, Prinses Irenelaan 9, Leerdam.

Weer leverbaar:

Prof. B. Holwerda,
Oudtestamentische Voordrachten:

deel I
Historia Revelationis Veteris Testamenti f 12,—
deel II
Bijzondere Canoniek
(leverbaar in september 1971) ..... f 18,50
deel III
Exegese Oude Testament (Deut.) ..... f 16,—
Prof. B. Holwerda,
Psalm 89, 2e druk ..... f 4,75
Prof. B. Holwerda,
Jozua en Richteren, 3e druk ..... f 12,—

Copiëerinrichting v. d. Berg,

Postbus 27, Kampen - Telefoon 0 5202 - 2287

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12482

★

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

**BIJBELS DENKEN
OVER ISRAËL EN DE KERK**

door

Mevrouw E. W. Hiebendaal

„Het dominerend gezichtspunt waaronder Mevr. Hiebendaal de Schrift las, was dat der verhouding van Israël en de Kerk. Lang voordat de theologie Israël her-ontdekte, was zij op grond van eigen bijbelstudie tot de overtuiging gekomen, dat niet alleen het O.T., maar ook het N.T. een door en door Israëlitisch boek is, zozeer, dat het alleen tegen de achtergrond van het O.T. kan worden verstaan.” Zo schreef Prof. Dr. H. Berkhof in „In de Waagschaal” van 5 okt. 1963.

Uitgave: Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften Rotterdam. Giro 346974.
Prijs f 5,90 + 50 cent porto. 160 blz.

Ons vakantie reisplan 1971

OOSTENRIJK

Een unieke jongerenreis naar het Bregenzerwald van 12-21 juli. De boerderij van de fam. Flatz in het bergdorp Schwarzenberg geeft ons volop gelegenheid van deze kampeerreis te genieten. De prijs bedraagt 275 gld (all in).

Aanmelden bij de reis/kampeerder J. Wijsma,
Langgrousterwei 296 A, Ooster Nijkerk, tel. 05192 - 293.

ITALIE

Een gezellige vakantiereis in Limone met vele mogelijkheden tot excursies o.a. Venetië en Verona.

Deze volledig verzorgde hotelreis naar het Gardameer, staat open voor jongeren, alleenstaanden en echtparen.

Duur van de reis 13 dagen. Vertrek 12 juli, thuiskomst 24 juli. Prijs 450 gld (all in).

Folders op aanvraag.

Inlichtingen Ds S. Wijsma, Zaan 21, Zwolle, tel. 05200 - 32064.